

CAPELLA, J.R., *Fruta prohibida. Una aproximación histórico-teorética al estudio del derecho y del estado*. Madrid, Trotta, 1997, 296 pp.

Celia Pereira Porto

Este é o segundo libro de J.R. Capella que ve a luz baixo o suxerente título xenérico de *Fruta prohibida*. O primeiro foi, en 1995 [na mesma editorial], *El aprendizaje del aprendizaje. Una introducción al estudio del derecho*, concebido -en palabras do seu propio autor- como “unha introducción a estoutra introducción” que agora ven de aparecer. Se aquel era o *Cuaderno rojo*, éste é o *Cuaderno marrón*, en autoirónica homenaxe ós cadernos de Wittgenstein. *Fruta prohibida. Una aproximación histórico-teorética al estudio del derecho y del estado* ten a intención declarada de dirixirse ós estudantes e servirles de “manual” no seu achegamento ós fenómenos do poder e do dereito, sen embargo, non se trata en absoluto dun manual tradicional. A pesar de definirse como “aproximación” este traballo é bastante máis que unha mera introducción estándar, e supera con moito a simple aclaración de conceptos ou fenómenos máis ou menos complexos. O título que encabeza estas páxinas resume certeiraamente o que o lector ou lectora atopará despois nelas: unha análise das transformacións acontecidas no mundo político-xurídico, plenamente inserta nos correspondentes contextos históricos e especialmente atenta á influencia decisiva das mutacións socio-económicas nese proceso de cambios político-xurídicos; unha reflexión sobre o dereito nas sociedades contemporáneas e a *gran transformación* nelas acaecida por obra, principalmente, da terceira revolución industrial.

Ideas xa presentes noutros traballos do mesmo autor -como *Los ciudadanos siervos* [Trotta, 1993] ou *Grandes esperanzas. Ensayos de análisis político* [Trotta, 1996]- como a idea da democracia como *proceso*, a desmobilización social que historicamente conleva a concesión dos *dereitos*, ou a presenza do discurso iusnaturalista contemporáneo da *eficacia*, contribúen a conformar agora na presente obra unha reflexión perfectamente artellada sobre a sociedade, o dereito e o poder contemporáneos.

Se houbese que describir en tres palabras o libro que agora comentamos, diría del que é crítico, lúcido e claro. *Crítico* en canto que ésta é a postura que adopta o seu autor, levantando sempre o “velo” xurídico para mirar máis alá dun fenómeno -o dereito- que non deixa de ser histórico e social, e do que, por ese mesmo motivo, se tratan de indagarlos condicionamentos socio-económicos tanto para a súa creación como para a súa permanencia ou transformación. *Lúcido* na medida en que se move nunhas coordenadas que superan a súa adxectivación como pesimista ou realista e que o situarían, ó meu modo de ver, na consciencia tráxica de quen mantén -como é o caso- unha concepción da democracia como aquel proceso a través do cal unha sociedade exercita a *dúvida*, pon en cuestión as leis das que está dotada. *Claro*, en definitiva, polo xeito en que está escrito cun dominio da linguaxe que ten a cualidade de achegar ó lector ou lectora ós fenómenos que relata, cunha prosa -á que xa nos ten afeitos- amena e áxil, sen que por iso perda -todo o contrario- en profundidade e rigor expositivo.

Formalmente o libro está estruturado en cinco capítulos. O primeiro, de carácter introductorio, senta unha serie de premisas fundamentais para o desenvolvemento do resto do estudo. Algunhas destas ideas base son: a) distingui-la especificidade das relacións xurídicas do resto das relacións sociais, como aquel tipo de relacións que implican unha *autoridade*; b) insistir na “historicidade” do dereito e do poder político e, polo tanto, nega-la veracidade do arraigado aforismo latino *ubi societas, ibi ius* (onde hai sociedade, hai dereito); c) a importancia do *traballo* non só para a supervivencia da especie humana, senón tamén na configuración das relacións sociais. Literalmente: “a través del trabajo y su división, en una palabra, se hace posible comprender la génesis del derecho y del poder político” [p. 38]. Estas notas son -xunto á concepción da democracia mencionada-, dende o meu punto de vista, as claves de comprensión fundamentais de todo o texto.

O capítulo segundo da conta dos “materiais xurídicos premodernos”, entendendo por tais tanto o discurso xurídico de Roma -fundamentalmente iusprivatista- como a análise do proceso de democratización ateniense, a influencia do cristianismo e o estudo do feudalismo -onde o dereito xogará un papel subalterno-. O autor precisa que os materias recollidos pola tradición cultural occidental pasaron a formar parte da cultura xurídico-política moderna, pero en moitas ocasións as coincidencias conceptuais -entre os conceptos xurídicos antigos e modernos- son meramente léxicas, polo que deberá atenderse ó contido e funcións das diferentes institucións en cada caso para ve-los cambios que nelas se foron producindo.

Ó nacemento, desenvolvemento e crise do proxecto político-xurídico moderno dedícanse os capítulos terceiro e cuarto. Neles analízanse os elementos do relato político moderno e a súa transformación, así como a súa inoperancia diante dos procesos de cambio socio-económicos desenvolvidos no mundo contemporáneo; ó tempo que se describe ó dereito moderno como: “proyecto de sistematicidad, de exactitud, de fiabilidad e incluso de completud de la que carece el derecho premoderno” [p. 132]. *Dereito calculable* que se corresponderá coa construción do concepto básico da modernidade: a *razón* (calculística). O “estado liberal” ou “estado policía” nun principio mero garante da orde pública, converterase sen embargo progresivamente -baixo a presión das políticas económicas keynesianas- nun estado “intervencionista” no plano económico e “asistencial” no social. Estado intervencionista e asistencial que virá acompañado da concesión dos chamados “dereitos sociais” ou “dereitos de segunda xeración”, que unen ás características de *xerais* e *abstractos* propios do dereito moderno, o feito de non poder ser esixidos fronte a ninguén, na medida en que non se constitucionaliza ningunha obriga *xurídica* ou *deber* esixible polos cidadáns fronte ó estado.

O libro remata coa análise da sociedade e o dereito contemporáneos e co estudo do chamado “estado aberto reprivatizador”. Estado que non deixará de intervir na economía pero que o fará baixo o control dun “difuso soberano privado supraestatal”. Neste contexto os estados perden a súa soberanía e lexitimidade, son incapaces de facer fronte ó problema ecolóxico -derivado do moderno dogma do “progreso” e o “crecemento” (económico) e das políticas económicas adoptadas na súa persecución- e vense superados polo acelerado proceso de “mundialización” (interdependencia). A todo isto hai que suma-la terceira revolución industrial, que incorpora ó proceso productivo novos materiais, a informática e, sobre todo, novidades organizativas sen precedentes -empresas transnacionais- no desenvolvemento dos procesos económicos. Entre as consecuencias máis importantes deste proceso de transformación, figuran a minoración da forza de traballo e o paro estrutural permanente. A resposta xurídica ante esta complexa problemática ven constituída pola “flexibilización” e a “desregulación”; a soberanía dos estados vese substituída por unha nova soberanía “*de natureza privada, o semiprivada*, sobrepuesta al poder de los estados” [p. 259] e a lexitimidade do “soberano privado

supraestatal difuso” ven constituída polo discurso iusnaturalista -na medida en que non admite a dúbida acerca da lei- da *eficacia* ou “pensamento único”.

Nesta nova etapa o dereito adquire as características de “metaestatal” e “extra-xurisdiccional”, en correspondencia co poder soberano supraestatal -privado e difuso- que agora produce efectos de natureza pública ou política. Como alternativas ante a situación “babélica” contemporánea dúas palabras: *democracia* ou *barbarie* -ou tamén *socialisme* ou *barbarie*, entendendo “socialismo” no sentido de “movimiento práctico, real, contra la injusticia multiforme” [p. 290]. É dicir, ou empeoramento xeral das condicións de vida para *case* todos/as ou “democratización social real”. Democratización que pasa, como xa avanzabamos nun principio, pola reversibilidade das leis, pola posta en cuestión polos *ciudadáns* e *ciudadás* das leis que gobernan a sociedade. O profesor Capella sostén que ésta é, en definitiva, a disxuntiva que ós/ás cidadáns/ás se nos plantea nos comezos do século XXI.